

KENDİNE YÖNELİK BİLGELİK ALGISI ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

SELF-ASSESSED WISDOM SCALE ADAPTATION TO TURKISH: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Özden TURGUT¹

Serap NAZLI²

Başvuru Tarihi: 25.10.2019 Yayına Kabul Tarihi: 25.01.2021 DOI:10.21764/maeuefd.638315
(Araştırma Makalesi)

Özet: Bu çalışmanın amacı, Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanma çalışmasının yapılmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencileri ile öğrenci statüsünde olmayan 682 yetişkin oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşları 18 ile 69 (*Ort.* = 23.60, *ss*= 6.85) arasındadır. Araştırma kapsamında öncelikle ölçeğin dil geçerliği ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Çeviri ve dil geçerliği çalışmalarının ardından yapı geçerliği ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Çalışmalar neticesinde Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin beş faktörlü yapısının doğrulandığı görülmüştür. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemeye yönelik analizlerde, ölçeğin tamamına dair iç tutarlılık katsayısının .896, iki-yarı güvenirlığının .870, test-tekrar test güvenirlığının .906 olduğu, ayrıca %27'lik alt-üst gruplar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin Türkçe'de bireylerin kendilerine yönelik bilgelik algılarını ölçmede kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Sözcükler: *Bilgelik, kendi bilgelik düzeyini değerlendirme, ölçek, geçerlik, güvenilirlik*

Abstract: The purpose of this study is to adapt the Self-Assessed Wisdom Scale (SAWS) to Turkish and make the validity and reliability studies of the scale. The study group of the research consists of 682 individuals both receiving education (undergraduates and graduates) and not. The participants are people who are studying in Afyon Kocatepe University and Ankara University in the academic year 2018-2019. The ages of the participants ranged from 18 to 69 (*M*= 23.60; *SD*= 6.85). Primarily the studies of translation and language validity are completed. After establishing language, the validity and reliability of the scale is examined. Based on the findings, five-factor structure of Self-Assessed Wisdom Scale is validated. The coefficient of the total internal consistency is found .896, split-half reliability coefficient .870 and test-retest coefficient is found .906. Additionally, it is found that there is significant difference between the upper 27 % and the lower 27% scores of the scale. As a result, it can be said that the scale is a valid and reliable measurement tool for individuals who are speaking Turkish to self-assess their wisdom.

Keywords: *Wisdom, self-assessment of wisdom, scale, validity, reliability*

¹ Arş. Grv., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ozden5@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3620-8869

² Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, snazli@ankara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8875-7926

Giriş

Bilgelik, pozitif psikoloji alanında öne çıkan başlıca karakter güçlerinden biridir (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). Duyguları fark etmek, kabul etmek ve yapıcı bir şekilde kullanmak, bilgeliğin önemli nitelikleridir (Webster, 2007). Bilgelik, karmaşık ve çok yönlü bir fenomendir (Baltes & Staudinger, 2000; Webster, 2003). Bu bağlamda, kişisel bilgelik, genel bilgelik ve diğeri ile ilişkili bilgelik şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kişisel bilgelik, bireylerin deneyimleri vasıtasıyla kendileri, diğeri ve dünya hakkında öğrendikleriyle ilişkilidir; temel kaynağı içe bakış ve öz-yansıtma'dır. Genel bilgelik, bireyin karmaşık sorunlar hakkında düşünmesinin bilgece yollarını ifade etmektedir. Diğeri ile ilişkili bilgelik ise, önem verilen diğeri kişiler ve genel olarak insanlık hakkında empati-temelli destek vermek anlamına gelmektedir (Glück, König, Naschenweng, Redzanowski, Dorner, Straßer & Wiedermann, 2013).

Bilge kişiler diğeri insanlardan daha fazla olgusal bilgiye sahip olmayabilir, ancak kendileri ve diğeri açısından genel olarak bilinen olguların daha derin anlamını kavrayabilmektedir (Ardelt, 1997). Bilgelik, kişinin kendi öznelliğinin ve kendi yansıtmasının farkında olmasıdır. Kişi bu sayede kendi öznelliği hakkında iç görüye sahip olabilmektedir (Kramer, 2003; Ardel, 1997). Çünkü gerçekliğe derin ve tahrif edilmemiş bir biçimde bakabilmek, kişinin kendi yansıtmasını ele alabilmesi ile öznelliğinin ve yansıtmasının üstesinden gelmesiyle başarılabilir (Kekes, 1995; Baltes & Staudinger, 2000).

Kişinin bilgelikle ilişkili empatik becerileri ve bilişsel süreçleri geliştirebilmesinden önce kendi yansıtmasının farkına varıp bunların üstesinden gelebilmesi gerekmektedir (Kramer, 2003). Yansıtıcılık, ben merkezliliği azaltarak, diğeri kişilerin güdeleri ve davranışını daha derin anlamayı sağlamakta, bu da diğerilerine yönelik daha şefkatli sevgi ile sonuçlanmaktadır (Bergsma & Ardel, 2012). Ben-merkezliliğin azalması sınırlılıkların, aykırılıkların ve her şeyin geçici olduğunu anlamayı mümkün hale getirir (Hart, 1987; Akt. Ardel, 1997). Ayrıca, kişinin kendi yanılma payına dair bir farkındalığının olması ile ne bilip ne bilmediğine dair iç görüşü olması (Meacham, 2003), kişinin kendi bilgisinin sınırlılıklarını anlamasını sağlayabilmektedir. Yansıtıcı ve diyalektik düşünebilen, bu sayede doğrunun mutlak olmadığı, tarihsel bağlam içinde evrim geçirdiğini fark eden bireyler, bilgeliğin birbirine karşıt bakış açılarından gelen bilginin bir sentezini gerektirdiğini (Kitchener & Brenner, 2003; Sternberg, 1998) kavrayabilecektir.

Bilge birey, zor bir durum karşısında sakin kalmaya çalışır, yapması gerekene karar verir, uygular. Hayatın öngörülemeyen ve belirsiz oluşunu kabul eder. Böylelikle enerjisini muhafaza edebilir. Çünkü kabullenme, kişi özellikle durum üzerinde güce sahip değilse yararlı bir başa çıkma stratejisidir (Ardelt, 2005). Bilge kişiler, karşılaştıkları sınamaları hafifletmek için gereken özelliklere, örneğin açık olma, duyguları düzenleme vb. daha fazla sahiptir (Webster, Weststrate, Ferrari, Munroe & Pierce, 2017).

Duygusal zekâ, duyguları anlama, muhakeme etme ve düzenleme gibi beceriler, bilgeliğin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ancak bilgece yargılarda bulunmak, duyguları anlama,

düzenleme ya da muhakeme etmenin fazlasını gerektirmektedir. Bilgelik, çıkarlar arasında bir dengeyi sağlamayı ve ortak iyiye ulaşabilmek için bilginin etkin kullanımını gerektirmektedir. Dahası, bilgelik kişiler arası zekâ ile kişinin içsel süreçleri arasında bir dengeyi gerektirebilmektedir (Sternberg, 1998). Deneyime açık olmak da, bilgeliğin en önemli yordayıcılarından biridir. Bilge kişilerin daha diyalektik düşünebildiği, cömertlik gösterebildiği, diğer kişiler için endişelendiği ve hayatın sınırlılıklarını kabul ettikleri görülmektedir (Kramer, 2000).

Bilge insanların kritik yaşam olaylarıyla etkili bir şekilde baş etmelerini sağlayan bilişsel ve motivasyonel becerileri bulunmaktadır (Webster ve diğ., 2017). Bilgelik için zekâ gereklidir ancak zekâ kendi başına yeterli değildir (Staudinger & Pasupathi, 2003). Bilge bireyin dünyada ne için eylemde bulunacağına yönelik bir duruşu oluşmaya başlamıştır. Bilgelik, kişinin başkalarının haklarını ihlal etmeden kendini geliştirme yollarını bilmesi ve bunun yanında başkaları için de faydalı olmaya gayret etmesidir (Kekes, 1995; Kunzmann & Baltes, 2003). Bilge kişiler sadece kendileri yeterli ve başarıya ulaşmış kişiler değildir, kendilerinin zorlukla kazandığı iç görüşleri başkalarıyla da paylaşırlar (Taylor, Bates & Webster, 2011). Görece daha bilge kişiler, kendi iyi oluşlarından daha önce diğerlerinin iyi oluşunu önemsemektedirler (Ardelt, 2005). Bilge insanlar hem kendileri hem diğerleri için endişelidir (Webster, 2007), bu nedenle bilgelik, bilgi ve erdemin bir araya gelişi anlamına gelmektedir (Kunzmann & Baltes, 2003).

Sinama özelliği taşıyan olaylar, önemsiz olaylara göre insanlar üzerinde daha derin etkiler oluşturmaktadır (Webster & Deng, 2015). Bilgelik, yaşam deneyimi ile geliştiği için (Glück & Bluck, 2011), bilge kişiler zor yaşam olaylarını çok boyutlu ve çok nedenli görmektedirler (Webster, 2010). Stresli yaşam olayları sonucunda kişi kendi yaşamı üzerine düşünür. Bu olayın hayatının bütünü açısından ne anlama geldiğini, uzun ve kısa vadeli amaçları üzerinde ne gibi etkileri olduğunu düşünür. Bu, kendini daha derinden anlamasını ve daha bilge hale gelmesini sağlar (Webster ve diğ., 2017).

Bilgelik yaşam deneyimi ile kazanılır. Bilgelikte ortaya konulan iç görüşü, çetin bir çaba sonunda kazanılır (McKee & Barber, 1999). Her insanın, yaşam deneyimlerini yorumlamak için ortalama düzeyde bilgeliği kullanma becerisi bulunmaktadır (Randall & Kenyon, 2001; Glück, Bluck, Baron & McAdams, 2005). Ters giden durumlar üzerinde düşünme ve bu durumdan sonra büyüme, bilgeliğin gelişiminde etkilidir. Bu nedenle, bilgelik ve akıl sağlığı arasındaki ilişkinin karmaşık, dinamik ve diyalektik olduğu düşünülmektedir (Webster, Westerhof & Bohlmeijer, 2014).

Bilgelik kavramı, hem ülkemizde hem de yurtdışında felsefe ve söylem çalışmaları ile öne çıkmıştır (Paker, 2011; Atış, 2012). Pozitif psikolojiye dahil bir kavram olarak bilgelik ise yurt dışında yaklaşık otuz yıldır kullanılmasına rağmen, ülkemizde bu kavram ile ilgili alan yazın sınırlıdır. Yapılacak çalışmalarda ölçme araçlarına duyulan ihtiyaç nedeni ile Webster (2007) tarafından geliştirilen Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin (KYBAÖ) Türkçe'ye uyarlanması, bu çalışmanın temel hedefidir.

Yöntem

Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması çalışmasının deseni, nicel araştırma desenlerinden kesitsel araştırma desenidir. Kesitsel araştırmalar, araştırmanın yapıldığı zamandaki genel "fotoğrafi" (durumu) belirlemede yararlıdırlar (Kumar, 2014). Uyarlama çalışmaları testin Türkçe'ye çevrilip hedef kitle tarafından anlaşılabilir bir dil yapısının kazandırılmasıyla başlamaktadır. Eğer bir ölçeğin temelinde faktör analizinden kaynaklanan bir faktör yapısı yatıyorsa, bu faktör yapısının uyarlanan kültürde korunduğu, yapılan çalışmalarla belgelenmelidir (Gülgöz, 1994). Ancak uyarlama sürecinin salt çeviriden oluşmadığı (Erkuş & Selvi, 2019) dikkate alınarak, uyarlanacak ölçeğin ölçtüğü değişkenin kavramsallaştırılması ile kültürümüze uygun olup olmadığı incelenmiştir. Ayrıca iki kültürdeki (Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye) göstergeler ve bunlara dayanan madde içeriklerinin farklı olabileceği dikkate alınarak, uyarlama süreci boyunca incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Uyarlama sürecinde gönüllü bireylere ulaşmak esastır (Erkuş & Selvi, 2019). Bu noktadan hareketle, açılımlı faktör analizi için katılımcılar 2018-2019 bahar ve yaz döneminde Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nin lisans ve lisans üstü programlarında öğrenim gören öğrenciler ile öğrenci olmayan yetişkinler arasından kolay örnekleme yöntemi ile ulaşılmış olan 428 (%55.8 kadın, % 44.2 erkek) gönüllü yetişkinden oluşmuştur. Katılımcıların yaşları 18 ile 69 (Ort.= 23.60, ss= 6.85) arasındadır.

Doğrulayıcı faktör analizi için katılımcılar 2018-2019 bahar ve yaz döneminde Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nin lisans ve lisans üstü programlarında öğrenim gören öğrenciler ile öğrenci olmayan yetişkinler arasından kolay örnekleme yöntemi ile ulaşılmış olan 494 (% 59.4 kadın, % 40.6 erkek) gönüllü yetişkinden oluşmuştur.

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliği, diğer bir katılımcı grubuyla test edilmiştir. Ölçüt bağımlı geçerliğinin test edildiği katılımcı grubu, 2018-2019 öğretim yılı bahar ve yaz döneminde Afyon Kocatepe Üniversitesi'nin lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim gören ve kolay örnekleme yöntemiyle ulaşılan 188 lisans ve lisansüstü öğrencisinden (102 kadın, 86 erkek) oluşmuştur. Test-tekrar test çalışmaları Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve Okul Öncesi Öğretmenliği programlarında öğrenim gören 64 lisans öğrencisi ile (42 kadın, 22 erkek) yapılmıştır. Ölçek katılımcılara iki hafta arayla uygulanmıştır.

Ölçek Çeviri Süreci

Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği (Self-Assessed Wisdom Scale), Webster (2007) tarafından, bireylerin kendi bilgelik düzeyleri hakkında algılarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş,

40 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşan 6'lı likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğin boyutları, kritik yaşam deneyimleri (critical life experiences), anımsama/yansıtıcılık (reminiscence/reflectiveness), deneyime açıklık (openness to experience), duygu düzenleme (emotional regulation) ve mizah (humor) olarak adlandırılmıştır. KYBAÖ, ilk olarak 30 maddeden oluştuğu biçimiyle 18-74 yaş arası bireylerle geliştirilmiş (Webster, 2003), güncel biçimi olan 40 maddelik ölçek geliştirme çalışması ise 17-92 yaş arası bireylerle gerçekleştirilmiştir (Webster, 2007). Ölçeğin özgün formu için gerçekleştirilen güvenirlik analizlerinde ölçeğin tümü için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .91; deneyim, duygu düzenleme, yansıtıcılık, mizah ve açıklık alt boyutları için sırasıyla Cronbach alpha katsayılarının .83., .81, .85, .82 ve .74 olduğu belirtilmiştir (Webster, Westerhof & Bohlmeijer, 2014).

Çeviride sadece dilsel benzerliğin yeterli olmayacağı, psikolojik benzerliğin de sağlanması gerektiği (Erkuş & Selvi, 2019) dikkate alınmış; çeviri süreci ve sonucunda ortaya çıkan anlam, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alan uzmanları tarafından denetlenmiştir. Ölçek çeviri süreci, Beaton, Bombardier, Guillemin ve Ferraz'a (2000) göre şu aşamalardan oluşmaktadır: Çeviri, sentez, geri çeviri, uzman komitenin çeviriyi gözden geçirmesi ve ön uygulama. Diğer bir görüşe göre ise süreç, çeviri ve pilot uygulama, kültürel uygunluğun sınanması, körlemesine geri çeviri, çevirinin denkliğinin sınanması ve son olarak güvenirliğin sınanmasından oluşmaktadır (Wang, Lee & Fetzer, 2006). Bu uyarlama çalışması, Sousa ve Rojjanasrirat'ın (2011) ölçeklerin uyarlanması süreci için önerdiği yedi basamak takip edilerek gerçekleştirilmiştir.

Sousa ve Rojjanasrirat'ın (2011) ölçeklerin uyarlanması süreci için önerdiği yedi basamak şöyledir: Birinci aşama, orijinal aracın hedef dile çevrilmesidir; ölçek İngilizce öğretimi konusunda deneyimli uzman niteliğinde iki doktor öğretim üyesi tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. İkinci aşamada, iki çeviri birbiriyle karşılaştırılmıştır. Üçüncü aşamada, ölçeğin İngilizce öğretimi konusunda uzman olan iki ayrı çevirmen tarafından geri çevirisi yapılmıştır. Dördüncü aşamada, iki geri çeviri karşılaştırılmıştır. Yapılan iki geri çevirinin maddelerin orijinali ile olan benzerliğini değerlendirmek için iki ayrı uzmandan destek alınmıştır. Bu kapsamda her iki uzman da, iki ayrı geri çevirinin maddelerin orijinali ile olan benzerliğini anlam benzerliği ve dilin benzerliği şeklinde iki boyutta değerlendirmiştir. Değerlendirmelere göre, geri çeviri benzerlik düzeyinin, her iki boyutta da 1-7 arası derecelendirmede 3'ün üzerinde olduğu görülmüştür. Çeviri ve geri çevirilerin denkliğinin sağlanması sonrasında, iki uzmandan görüş istenmiştir. Uzmanların yaptığı düzeltmeler devam ederken, ortaya çıkan sorularla ilgili olarak ölçeği geliştiren Jeffrey Webster ile iletişim devam etmiştir. Beşinci aşamada, ölçeğin son hali verilmeden önceki versiyonu ile pilot uygulama yapılmıştır. Hedef grubun özelliklerini taşıyan küçük bir gruba ölçeği birebir uygulayarak, cevaplayıcıların tereddüt ettikleri noktaların belirtilmesi istenerek not alınmasının yararlı olacağından (Erkuş & Selvi, 2019) hareketle yapılan pilot uygulamada amaç, hedef grubun yorumlarının kaynak gruba benzer olup olmadığını tespit etmek, madde eş değeriyle ilgili bilgi toplamak ve herhangi bir maddenin neden işlemediğiyle ilgili iç görüşü kazanabilmektir (Savaşır, 1994). Bu bağlamda ilk olarak 20, sonra 25

bireye ölçek uygulanmış ve anlaşılır olma durumu konusunda değerlendirmeleri alınmıştır. Bu iki değerlendirme sonucu, ölçeğin anlaşılır olduğu görülmüştür. Maddelerin Türkçe'ye uygunluğu için Türkçe Eğitimi alanında bir doktor adayından görüş alınmış ve düzeltmeler yapılmış, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alanında deneyimli olan bir uzmandan ölçeğin son hali konusunda görüşleri alınmıştır. Altıncı aşamada, çevrilmiş ölçeğin psikometrik olarak test edilmesi gerçekleştirilmiştir. Yedinci aşamada, çevrilmiş ölçeğin hedef grup örnekleminde psikometrik olarak test edilmesi gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin (KYBAÖ) ölçüt bağımlı geçerliği için Psikolojik İyi Olma Ölçekleri'nin iki alt ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğe ilişkin kısa bilgi aşağıdadır:

Psikolojik İyi Olma Ölçekleri. KYBAÖ'nün ölçüt bağımlı geçerliği için Ryff (1989) tarafından geliştirilen Psikolojik İyi Olma Ölçekleri'nin iki alt ölçeği kullanılmıştır. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri, altı ölçeğin kombinasyonundan oluşmaktadır. Ölçek altılı likert tipidir ve her boyutta 14 madde olmak üzere toplam 84 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Türkçe'ye Cenkseven (2004) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe güvenilirlik çalışmaları 17-28 yaş arası 475 öğrenci ile yürütülmüştür. Alt ölçeklerin Cronbach alfa katsayıları, “Diğerleriyle Olumlu İlişkiler Ölçeği” için .83, “Özerklik Ölçeği” için .78, “Çevresel Hakimiyet Ölçeği” için .77, “Bireysel Gelişim Ölçeği” için .74, “Yaşam Amacı Ölçeği” için .76 ve “Kendini Kabul Ölçeği” için .79 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği ise alt ölçeklere göre sırasıyla .74, .77, .77, .74, .75 ve .76'dır. Bu çalışmada, Psikolojik İyi Olma Ölçekleri'nin Kendini Kabul (PİO-KK) ve Bireysel Gelişim (PİO-BG) alt ölçekleri kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

KYBAÖ'nün geçerlik çalışmaları kapsamında yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçüt bağımlı geçerlik için KYBAÖ ile PİO-KK ve PİO-BG'den alınan toplam puanlar arasındaki ilişki; güvenilirlik için Cronbach Alfa güvenilirliği, iki-yarı güvenilirliği ile test-tekrar test güvenilirliği hesaplanmıştır. Madde analizi ise % 27'lik alt-üst grupların karşılaştırılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Yapı Geçerliği

KYBAÖ'nün yapı geçerliği kapsamında ilk olarak açımlayıcı faktör analizi, ardından birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulgular. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik işlemleri, özgün ölçek geliştirmede olduğu gibi irdelenmelidir (Erkuş, Sünbül, Ömür Sünbül, Yormaz &

Aşiret, 2017). Bu nedenle, çalışma grubuna uygulanan ölçek verilerine öncelikle yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Kırk maddeli ölçme aracı, beş boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, Deneyim, Duygu düzenleme, Anımsama/Yansıtıcılık, Mizah ve Açıklık'tır. Açımlayıcı faktör analizi öncesinde, örneklem büyüklüğü, kayıp değerler, normallik, doğrusallık, çoklu bağlantı ve tekillik ile uç değerler incelenmiştir. Örneklem büyüklüğünün faktörleştirmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda KMO değerinin .877 olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu doğrultusunda, örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için "iyi derecede yeterli" olduğu sonucunda ulaşılmıştır (Tavşancıl, 2014). Ayrıca Bartlett küresellik testi sonuçları incelendiğinde, elde edilen ki-kare değerinin manidar olduğu görülmüştür ($\chi^2_{(595)}=4472.395$; $p<.01$). Bu nedenle verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği kabul edilmiştir. Çoklu doğrusal bağlantı koşulunun yerine getirilip getirilmediği Tolerans ve VIF değerleri incelenerek değerlendirilmiş ve tolerans değerlerinin 0'dan uzaklaştığı, VIF değerlerinin 10'dan küçük olduğu görülmüştür.

Kayıp değerler söz konusu olduğu, ancak yapılan incelemede bu değerlerin belirli bir örüntü içermediği görülmüştür. Analiz sırasında kayıp değerlerin bulunduğu satırların silinmesi müdahalesi yapılmıştır. Bu kapsamda beş katılımcının verileri silinmiştir.

Tek değişkenli normallik için maddelerin çarpıklık katsayılarının |3.0| ve basıklık katsayılarının |10.0| arasında olması gerektiği (Kline, 2011) belirtilmiştir. Ayrıca çarpıklığın 2, basıklığın ise 7 olması ile manidar sorunlar meydana geldiği (Curran, West & Finch, 1996) ifade edilmiştir. KYBAÖ'nün maddelerinin çarpıklık ve basıklık değerleri, Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1

Maddelerin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Maddeler	Çarpıklık	Basıklık	Maddeler	Çarpıklık	Basıklık	Maddeler	Çarpıklık	Basıklık
1	-.532	-.298	15	-.039	-1.329	29	-.746	-.225
2	-.229	-.400	16	.728	-.475	30	-.436	-.683
3	-.533	-.468	17	-.474	-.296	31	-.827	-.129
4	-1.422	1.861	18	-.654	-.076	32	-.546	-.032
5	-.749	-.517	19	-.904	-.010	33	-.353	-.355
6	.145	-.836	20	-.407	-.407	34	-.624	.125
7	.185	-.869	21	-.664	-.521	35	-.317	-.951
8	-.279	-.883	22	-.560	-.135	36	-.798	.160
9	-.569	-.342	23	-.583	-.033	37	-.504	-.448
10	-1.043	.158	24	-.580	-.434	38	-.867	.168
11	-.565	-.584	25	-.422	-.586	39	-.422	-1.121
12	-.561	.033	26	-.235	-.912	40	-1.184	.813
13	-.194	-.963	27	-.556	-.428			
14	-.292	-.725	28	-.818	.337			

Tablo 1'de görüldüğü gibi, maddelerin çarpıklık ve basıklık katsayıları, belirtilen sınırlar dâhilindedir. Çok değişkenli normallik ve doğrusallık, saçılma diyagramları ile incelenmiştir.

Varyans kovaryans matrislerinin homojenliği, Box M testi ile incelenmiş, test sonucunun manidar olmadığı ($p > .05$) varyans-kovaryans matrislerinin homojen olduğu görülmüştür.

Tek değişkenli uç değer olup olmadığı gövde-yaprak grafikleri incelenerek hesaplanmıştır. +3'ten büyük ya da -3'ten küçük Z değerine sahip denekler uç değerdir (Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2012). Bu çalışmada Z değeri +3 ile -3 arasında olmayan iki katılımcının verileri çıkarılmıştır. Çok değişkenli uç değer olup olmadığı Mahalanobis uzaklıkları hesaplanarak incelenmiştir.

KYBAÖ'nün faktör desenini ortaya koymak amacıyla faktörleştirme yöntemi olarak temel bileşenler analizi, döndürme yöntemi olarak da dik döndürme yöntemlerinden maksimum değişkenlik (varimax) seçilmiştir. KYBAÖ'nün faktör desenini ortaya koymak amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizinde, faktör yük değerleri için kabul düzeyi .32 olarak belirlenmiştir. Beş faktör için yapılan analizde, maddeler, binişiklik ve faktör yük değerlerinin kabul düzeyini karşılayıp karşılamaması açısından değerlendirildiğinde, 5 maddenin binişik olduğu (M16, M31, M7, M20 ve M33) görülmüştür. Bu maddelerin analiz dışı bırakılmasının ardından tekrarlanan analiz sonucunda 35 madde için öz değeri 1'in üzerinde olan beş bileşen olduğu görülmüştür. Bu bileşenlerin toplam varyansa yaptıkları katkı % 46.389'dur. Çok faktörlü desenlerde, açıklanan varyansın % 40 ile % 60 arasında olması yeterli olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2011). Faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkının a) birinci faktör için % 23.427, b) ikinci faktör için %7.22, c) üçüncü faktör için % 5.765, d) dördüncü faktör için % 5.362, e) beşinci faktör için % 4.615 olduğu görülmüştür. Elde edilen faktör deseni, maddelerin faktör yük değerleri ve madde toplam korelasyonları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

KYBAÖ'nün Faktör Deseni, Maddelerin Faktör Yük Değerleri ve Madde Toplam Korelasyonları

Madde	1.faktör	2.faktör	3.faktör	4.faktör	5.faktör	Madde toplam korelasyonu
M32	.727					.441
M17	.672					.375
M27	.628					.432
M12	.582					.466
M22	.532					.414
M2	.528					.342
M34	.472					.553
M37	.397					.476
M8		.797				.342
M3		.775				.442
M13		.746				.368
M23		.584				.585
M28		.558				.580
M18		.557				.551
M38		.474				.473
M26			.816			.470
M6			.740			.367
M11			.642			.459

M21	.615			.469
M1	.579			.417
M36	.489			.528
M29		.773		.474
M39		.678		.360
M19		.595		.310
M24		.592		.509
M14		.589		.475
M9		.535		.442
M4		.527		.495
M5			.649	.228
M35			.608	.269
M15			.599	.334
M25			.524	.367
M30			.485	.385
M40			.418	.378
M10			.332	.356
<hr/>				
	% 23.427	%7.22	% 5.765	% 5.362
Toplam varyans	Toplam varyans: % 46.389			

Tablo 2’de görüldüğü üzere, alt ölçekler düzeyinde faktör yük değerleri a) Duygu düzenleme alt boyutu için .727 ile .397 arasında, b) Anımsama/ yansıtıcılık alt boyutu için .797 ile .474 arasında, c) Deneyim alt boyutu için .816 ile .489 arasında, d) Mizah alt boyutu için .773 ile .527 arasında ve e) Açıklık alt boyutu için .649 ile .332 arasında değişmektedir.

Birinci düzey doğrulayıcı faktör analizine ilişkin bulgular. Ölçeğin uyarlandığı kültürde AFA’da ortaya çıkacak farklı yapının, yeni bir örneklemden elde edilecek veriler üstünde ayrıca DFA’yla doğrulanıp doğrulanmadığının irdelenmesi gerekmektedir (Erkuş & Selvi, 2019). DFA, gözlenen değişkenler ile gizil değişkenler arasındaki yapısal ilişkileri, değişken-faktör, faktör-faktör, parametre-parametre tahminleri arasındaki ilişkileri bir model aracılığı ile tahmin ve test eden bir yöntemdir (Özdamar, 2016).

Yapılan DFA’da ölçeğin beş faktörlü modelinin uyum indeksleri incelenmiş ve AFA’da ortaya konulan yapının doğrulandığı görülmüştür. Birinci düzey DFA’ya ilişkin veriler Şekil 1’de görüldüğü gibidir.

Şekil 135 Maddelik KYBAÖ için Tanımlanan DFA Modeli

Şekil 1’de standardize edilmiş sonuçlar verilmiştir. Faktör yükleri incelendiğinde Duygu düzenleme alt boyutu için maddelerin faktör yükleri 0.57 ile 0.73 arasında, Deneyim alt boyutu için maddelerin faktör yükleri 0.70 ile 1.07 arasında, Anımsama/Yansıtıcılık alt boyutu için maddelerin faktör yükleri 0.65 ile 0.91, Mizah alt boyutu için maddelerin faktör yükleri 0.61 ile 0.93 ve Açıklık alt boyutu için maddelerin faktör yükleri 0.58 ile 0.82 arasında değişmektedir. Tüm maddelerin faktör yükleri bağlı oldukları faktör içerisinde manidarlık göstermektedir ($p < .05$). Aşağıda Tablo 3’te KYBAÖ için tanımlanan modelin uyum iyiliği indeksleri verilmiştir.

Tablo 3

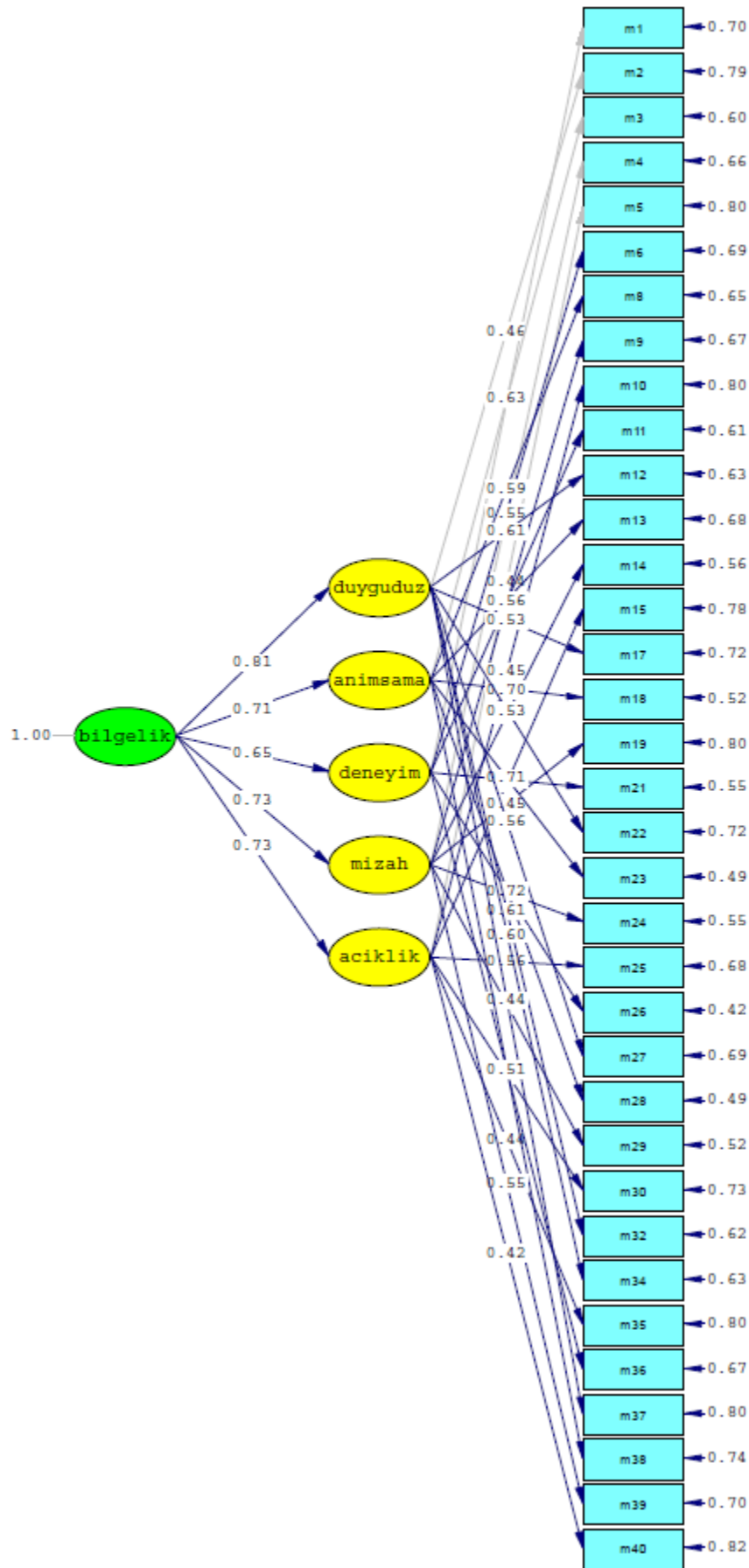
DFA’ya İlişkin Uyum İyiliği İndeksleri Sonuçları

N	χ^2	df	χ^2/df	CFI	GFI	AGFI	IFI	RMR	RMSEA
494	1755.53	550	3.19	0.93	0.83	0.81	0.93	0.12	0.067

Tablo 3 incelendiğinde, 35 madde ve beş alt faktörden oluşan KYBAÖ’nün uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğu görülmüştür ($\chi^2 = 1755.53$, $df = 550$, $p = .00$, $\chi^2/df = 3.19$). Ki-kare değerinin anlamlı çıkması, diğer model uyum indekslerinin dikkatle incelenmesinin önemini arttırmaktadır. RMSEA için 0.05 ve daha düşük bir değer iyi uyumu gösterirken, 0.08 ve daha düşük bir değer ise kabul edilebilir bir uyum olarak kabul edilmiştir (Browne & Cudeck, 1992; Rigdon, 1996). Uyum indeksi değerleri, RMSEA = 0.067 (RMSEA için %90 güven aralığı = .063 - .070), RMR = 0.12, NFI = 0.89, CFI = 0.93, IFI = 0.93, RFI = 0.88, AGFI = 0.81, GFI = 0.83 olarak bulunmuştur. RMSEA değerinin kabul edilebilir sınırlar dâhilinde olduğu (Cangur & Ercan, 2015), NFI, CFI, RFI, AGFI ve GFI değerlerinin kabul edilebilir sınırın çok yakınında olduğu, IFI değerinin kabul edilebilir sınırlar içinde bulunduğu görülmektedir. RMSEA için %90 güven aralığı değerinin .05 değerinin altına düşmesi beklenmekte olduğundan (Stevens, 2009), elde edilen değer istenen değere yakın olduğu görülmektedir. .06’ya yakın bir RMSEA değerinin, 1. tip hata ve 2. tip hataların kabul edilebilir seviyede kalması sonucunu getirdiği (Hu & Bentler, 1999); ayrıca, her bir maddenin faktör yük değerlerinin en az .30 ve üzeri bir yük değerine sahip olduğu, t değerlerinde ve faktör yük değerlerinde herhangi bir problem olmadığı görülmüştür.

İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizine ilişkin bulgular. İkinci düzey modeller tipik olarak, ölçme araçlarının her biri çok sayıda madde ile ölçülen, ilişkili ve farklı yapıları incelediği araştırma bağlamlarında uygulanabilir. İkinci düzey model, görünüşte farklı ancak ilişkili yapıların altında yatan bir ya da daha fazla kapsamlı yapı ile değerlendirilebileceği hipotezine işaret etmektedir (Chen, Sousa & West, 2005). Buradan hareketle; bir üst düzey örtük değişken olarak “Kendine yönelik bilgelik algısının”; Deneyim, Duygu düzenleme, Anımsama/Yansıtıcılık, Mizah ve Açıklık değişkenleri ile açıklanıp açıklanmadığı, ikinci düzey DFA ile sınanmıştır. İkinci düzey DFA neticesinde elde edilen model Şekil 2’de sunulmuştur. Modele ilişkin yorum yapabilmek için t değeri, faktör yükü, hata varyansı ve açıklanan varyans verilmiştir. Bu bilgiler Tablo 4’te sunulmuştur.

Şekil 2 İkinci Düzey DFA ile Elde Edilen Yapısal Model

Tablo 4

İkinci Düzey DFA Sonucu Faktörlere İlişkin Hata Varyansları, Madde Faktör Yük Değerleri, Açıklanan Varyans Oranları, t ve p Değerleri

Faktör	Hata varyansı	Faktör yükü	Açıklanan varyans	t	p
Duygu düzenleme	0.08	0.81	0.65	8.84	*
Anımsama/yansıtıcılık	0.08	0.71	0.50	10.99	*
Deneyim	0.11	0.65	0.42	9.15	*
Mizah	0.08	0.73	0.54	10.42	*
Açıklık	0.12	0.73	0.53	7.77	*

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde örtük değişken olarak Kendine Yönelik Bilgelik Algısı; Deneyim, Duygu düzenleme, Anımsama/Yansıtıcılık, Mizah ve Açıklık değişkenleri ile açıklanmaktadır. Tabloya göre ikinci düzey “Bilgelik Algısı” gizil değişkeni ve birinci düzey gizil değişkenler arasındaki yol katsayılarına ve t değerlerine bakıldığında en yüksek ilişkinin Mizah ve Duygu düzenleme faktörü arasında olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci düzey değişkeni tarafından birinci düzey değişkenlerde açıklanan varyanslara bakıldığında, birinci düzey değişkenlerden en çok Duygu düzenleme ($R^2=.65$) değişkeninde, en az Deneyim ($R^2=.42$) faktöründe değişkenlik açıklanmıştır. Ölçeğin beş faktörlü yapısına ikinci düzey DFA uygulandığında elde edilen uyum değerleri χ^2 ($555, N=494$) = 1774.89, $p < .01$; $\chi^2/df=3.19$; RMSEA= 0.06 (RMSEA için %90 güven aralığı = .063 - .070); NNFI= 0.92; IFI= 0.93; CFI= 0.93; GFI= 0.83, AGFI= 0.81; SRMR= 0.070 şeklinde hesaplanmıştır. RMSEA değerinin, kabul edilebilir bir uyumun göstergesi olduğu (Cangur & Ercan, 2015); NFI, CFI, RFI, AGFI ve GFI değerlerinin kabul edilebilir sınırın çok yakınında olduğu, IFI değerinin kabul edilebilir sınırlar içinde bulunduğu görülmektedir. 0.06’ya yakın bir RMSEA değeri, 1. tip ve 2. tip hataların kabul edilebilir seviyede kalması sonucunu getirmektedir (Hu & Bentler, 1999). Ölçekte her bir maddenin faktör yük değerlerinin en az .30 ve üzeri bir yük değerine sahip olduğu, t değerlerinde ve faktör yük değerlerinde herhangi bir problem olmadığı görülmüştür. Bu değerler verinin kabul edilebilir uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik

Ölçüt bağımlı geçerlik çatisı altında yer alan eşzamanlı geçerlik, bir test puanının kendisi ile aynı anda (eşzamanlı olarak) elde edilen bir ölçüt birimi ile ne derece ilişkili olduğuna yönelik bir indekstir (Cohen & Swerdlik, 2013).

Bu çalışmada ölçüt bağımlı geçerlik kapsamında 188 kişiden oluşan diğer bir örneklem grubuna KYBAÖ ile Psikolojik İyi Olma Ölçekleri’nin (Ryff, 1989) Kendini Kabul alt ölçeği ve Bireysel Gelişim alt ölçeği uygulanmıştır. KYBAÖ toplam puanı, KYBAÖ’nün alt ölçekleri olan Deneyim, Duygu düzenleme, Anımsama/Yansıtıcılık, Mizah ve Açıklık ile ölçüt niteliğindeki

ölçekler arasında elde edilen korelasyon değerleri, ölçeklerin standart sapma ve ortalamaları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Ölçeklerin Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve KYBAÖ’nün Ölçüt Niteliğindeki Ölçeklerle Korelasyonu

Ölçekler	X	ss	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Deneyim	33.47	6.64	1							
2.Duygu düzenleme	33.87	7.00	.482**	1						
3.Anımsama/Yansıtıcılık	36.58	7.33	.506**	.499**	1					
4.Mizah	36.14	6.93	.453**	.529**	.573**	1				
5.Açıklık	36.23	6.23	.415**	.451**	.470**	.605**	1			
6. Bilgelik	176.06	26.98	.737**	.756**	.795**	.823**	.734**	1		
7. PİO-KK	34.01	6.68	.382**	.283**	.267**	.212**	.295**	.382**	1	
8. PİO-BG	34.08	7.00	.481**	.830**	.492**	.512**	.487**	.713**	.462**	1

KYBAÖ’nün alt boyutlarından Deneyim ile PİO-KK arasında ($r=0.38$, $p<.01$), Deneyim ile PİO-BG arasında ($r=0.48$, $p<.01$) istatistiksel açıdan pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. KYBAÖ’nün ikinci alt boyutu olan Duygu düzenleme ile PİO-KK arasında ($r=0.28$, $p<.05$), Duygu düzenleme ile PİO-BG arasında ($r=0.83$, $p<.01$) istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. KYBAÖ’nün üçüncü alt boyutu olan Anımsama/Yansıtıcılık ile PİO-KK arasında ($r=0.26$, $p<.01$), Anımsama/Yansıtıcılık ile PİO-BG arasında ($r=0.49$, $p<.01$) istatistiksel açıdan pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. KYBAÖ’nün dördüncü alt boyutu olan Mizah ile PİO-KK arasında ($r=0.21$, $p<.01$), Mizah ile PİO-BG arasında ($r=0.51$, $p<.01$) istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. KYBAÖ’nün beşinci alt boyutu olan Açıklık ile PİO-KK arasında ($r=0.29$, $p<.01$), Açıklık ile PİO-BG arasında ($r=0.48$, $p<.01$) istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. KYBAÖ’den alınan toplam puan ile PİO-KK arasında ($r=0.38$, $p<.01$) ve PİO-BG arasında ($r=0.71$, $p<.01$) istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar KYBAÖ’nün ölçüt bağımlı geçerliğine kanıt olarak gösterilebilir.

Madde Analizi ve Güvenirlilik

Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında öncelikle ölçek madde analizine alınmış ve madde özellikleri belirlenmiştir. Maddelerin toplam puanlar ile korelasyonları hesaplanmış ve Tablo 2’de son sütunda verilmiştir. Madde toplam korelasyonları .228 ile .585 arasında değişmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı olan korelasyon katsayıları maddelerin ayırıcılığı için yeterli bulunmuştur. KYBAÖ’nün alt boyutları arasındaki korelasyon değerlerine ilişkin veriler Tablo 6’da görüldüğü gibidir.

Tablo 6

KYBAÖ'nün Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5
1.Deneyim	1	.402**	.443**	.349**	.334**
2.Duygu düzenleme	.402**	1	.419**	.459**	.395**
3.Anımsama/yansıtıcılık	.443**	.419**	1	.352**	.356**
4.Mizah	.349**	.459**	.352**	1	.369**
5.Açıklık	.334**	.395**	.356**	.369**	1

** p< 0.01

Tablo 6'da görüldüğü gibi, KYBAÖ'nün alt boyutları arasındaki korelasyon değerleri manidardır ($p < .01$). Ayrıca alt boyutlar arası korelasyon değerlerinin pozitif olduğu görülmektedir.

KYBAÖ'nün maddelerinin madde ayırt ediciliğini belirlemek için % 27'lik uç gruplar karşılaştırılması yapılmıştır. %27'lik uç gruplar yöntemiyle, her madde için iki karşılaştırma grubu oluşturulmaktadır. Bu iki karşılaştırma grubunun o maddeye verdikleri tepkilerin ortalamaları arasındaki fark, üst grubun lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeydeyse, madde alt ve üst grubu iyi ayırt ediyor anlamına gelmektedir (Erkuş, 2003). Bu kapsamda, her madde için, üst gruptaki cevaplayıcıların madde puanları ortalaması ile alt gruptaki cevaplayıcıların madde puanları ortalaması arasındaki farkın anlamlılığı, ilişkisiz örneklem t-testi ile sınanmış ve sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

KYBAÖ'nün Alt-Üst Grup Ortalamaları için T-testi

Gruplar	N	X	ss	df	t	p
% 27'lik üst grup	115	197.85	10.20			
% 27'lik alt grup	115	142.65	15.02	229	32.62	.000

Tablo 7'de KYBAÖ'nün %27'lik alt ve üst grup ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t(229) = 32.62, p < .01$). Buna göre KYBAÖ'nün yüksek puan alan bireylerle düşük puan alan bireyleri ayırt ettiği söylenebilir.

KYBAÖ'nün güvenilirlik çalışması kapsamında ölçeği oluşturan maddelerin iç tutarlılığını veren Cronbach-Alfa Katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .906 olarak bulunmuştur. KYBAÖ'nün güvenilirliği kapsamında yapılan tüm bu analizler Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 8

KYBAÖ'nün Güvenirliğine Dair Bulgular

Boyutlar	İç tutarlılık	İki yarı güvenirlilik	Test-tekrar test
Deneyim	.778	.805	.883
Duygu düzenleme	.773	.733	.935
Anımsama/yansıtıcılık	.831	.734	.943
Mizah	.778	.757	.926
Açıklık	.642	.622	.936
Ölçek toplam	.896	.870	.906

Tablo 8’de görüldüğü gibi, KYBAÖ’nün güvenirliğine dair bulgulara dayanarak ölçeğin güvenilir olduğu ifade edilebilir. Buna göre Duygu düzenleme alt boyutu için iç tutarlık katsayısı .773, Anımsama/Yansıtıcılık alt boyutu için iç tutarlık katsayısı .831, Deneyim alt boyutu için iç tutarlık katsayısı .788, Mizah alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .778, Açıklık alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .642 ve toplam puan için iç tutarlık katsayısı .896 olarak belirlenmiştir. Alan yazında, 0.60 ile 0.79 arası alfa katsayısının, ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu; 0.80 ile 1.00 arası alfa katsayısının da, ölçeğin yüksek güvenirlige sahip olduğunu gösterdiği belirtilmektedir (Alpar, 2017).

Ölçeğin Puanlanması

Yapı geçerliği çalışmaları sonucu ölçeğin orijinal formundan beş madde çıkarılmış ve maddeler yeniden numaralandırılmıştır. Otuz beş maddelik KYBAÖ’nün ölçek maddeleri arasından 28, 15, 24, 11, 19, 2, 29 ve 32 numaralı maddeler Duygu düzenleme alt boyutunu oluşturmaktadır. Anımsama/Yansıtıcılık alt boyutu 7, 3, 12, 20, 25, 16 ve 33 numaralı maddelerden oluşmaktadır. Deneyim alt boyutu 23, 6, 10, 18, 1 ve 31 numaralı maddelerden oluşmaktadır. Mizah alt boyutu 26, 34, 17, 21, 13, 8 ve 4 numaralı maddelerden oluşmaktadır. Son olarak Açıklık alt boyutu 5, 30, 14, 22, 27, 35 ve 9 numaralı maddelerden oluşmaktadır.

Buna göre, Duygu düzenleme alt boyutu hem orijinal ölçekte hem de uyarlanmış ölçekte sekiz maddeden oluşmaktadır. Anımsama/yansıtıcılık alt boyutu orijinal ölçekte sekiz maddeden oluşurken, uyarlanmış ölçekte yedi maddeden oluşmaktadır. Deneyim alt boyutu orijinal ölçekte sekiz maddeden oluşurken, uyarlanmış ölçekte altı maddeden oluşmaktadır. Mizah alt boyutu orijinal ölçekte sekiz maddeden oluşurken uyarlanmış ölçekte yedi maddeden ve Açıklık alt boyutu orijinal ölçekte sekiz maddeden, uyarlanmış ölçekte ise yedi maddeden oluşmaktadır. Buna göre, uyarlanmış ölçekte Duygu düzenleme alt boyutundan alınabilecek maksimum puan 48, Anımsama/yansıtıcılık alt boyutundan alınabilecek maksimum puan ise 42’dir. Deneyim alt boyutundan alınabilecek maksimum puan 36 iken, Mizah ve Açıklık alt boyutlarının her birinden alınabilecek maksimum puan 42’dir. Dolayısıyla orijinal ölçeğe ait alınabilecek maksimum toplam puan 240 iken, uyarlanmış ölçekten alınabilecek maksimum toplam puan 210’dur.

Ölçek 35 olumlu maddeden oluşmaktadır ve 6'lı Likert tipindedir. Ölçekten en düşük 35 puan alınabilmekte, en yüksek ise 210 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin kendilerinde algıladığı bilgelik düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Alan yazın incelendiğinde bilgelik kavramını ölçmeyi amaçlayan ülkemize özgü araçların henüz geliştirilmemiş olduğu, dilimize uyarlanmış ölçeğin de (Borhan, 2017) yaşlı örnekleminde uyarlanmış olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, yurtdışında 17-92 yaşları arasındaki bireylerle geliştirilmiş olan Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin / Self-Assessed Wisdom Scale (Webster, 2007) Türkçe'ye uyarlama çalışması gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin orijinal formu Deneyim, Duygu düzenleme, Anımsama/Yansıtıcılık, Mizah ve Açıklık olarak isimlendirilen beş alt boyuttan oluşmaktadır.

Bu çalışmada ölçeğin uyarlama çalışması için yapı geçerliği, ölçüt bağımlı geçerliği incelenmiştir. Yapı geçerliği için AFA ve DFA, ölçüt bağımlı geçerliği için PİO-KK VE PİO-BG ölçekleri kullanılmıştır. Güvenirlik için ise Cronbach alfa güvenirlik katsayısı, iki yarı güvenirlik ve test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır.

AFA sonucu birbiri ile ilişkili beş boyut ortaya çıkmıştır. Bu yapılar KYBAÖ'nün alt boyutları olup, Deneyim, Duygu düzenleme, Anımsama/Yansıtıcılık, Mizah ve Açıklıktır. Yapılan AFA sonucunda ölçeğin, toplam varyansın kabul edilebilir bir bölümünü (% 46.38) açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin madde faktör yüklerinin de yeterli olduğu (.33 ile .81 arasında) görülmüştür. AFA sonucu ortaya çıkan beş alt boyutun geçerliğini doğrulama için birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmıştır.

Birinci düzey DFA sonucunda uyum iyiliği indeksleri ve minimum ki-kare değeri incelendiğinde ($\chi^2= 1755.53$, $df= 550$, $p= .00$, $\chi^2/ df= 3.19$), ki-kare değerinin anlamlı çıkması, diğer model uyum indekslerinin dikkatle incelenmesinin önemini arttırmıştır. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA = 0.067 (RMSEA için %90 güven aralığı = .063 - .070), NFI= 0.89, CFI= 0.93, IFI= 0.93, RFI= 0.88, AGFI= 0.81, GFI= 0.83 olarak bulunmuştur. RMSEA değerinin kabul edilebilir sınırlar dâhilinde olduğu (Browne & Cudeck, 1992; Rigdon, 1996; Cangur & Ercan, 2015; Hu & Bentler, 1999); NFI, CFI, RFI, AGFI ve GFI değerlerinin kabul edilebilir sınırın çok yakınında olduğu, IFI değerinin kabul edilebilir sınırlar dâhilinde olduğu görülmüştür.

İkinci düzey DFA sonucunda ise, KYBAÖ'nün uyarlama çalışmasında ölçeğin beş boyutlu ($\chi^2 (555, N=494) = 1774.89$, $p < .01$; $\chi^2/df=3.19$; RMSEA= 0.06 (RMSEA için %90 güven aralığı = .063 - .070); NNFI= 0.92; IFI= 0.93; CFI= 0.93) yapısının doğrulandığı görülmüştür. Boyutlar orijinal forma uygun olarak isimlendirilmiştir.

Ölçeğin ölçüt dayanaklı geçerliğini ortaya koymak üzere Cenkseven (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanan PİO-KK ile PİO-BG kullanılmıştır. Hem KYBAÖ toplam puanının hem de Deneyim, Duygu düzenleme, Anımsama/Yansıtıcılık, Mizah ve Açıklık alt boyutlarının PİO-KK ve PİO-BG ile arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Ölçeğin madde ayırt ediciliğini belirlemek için %27'lik uç gruplar karşılaştırılması yapılmıştır. Bulgulara göre KYBAÖ'nün %27'lik alt ve üst grup ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t(229) = 32.62, p < .01$). Buna göre KYBAÖ'nün yüksek puan alan bireylerle düşük puan alan bireyleri ayırt ettiği söylenebilir.

KYBAÖ'nün güvenilirliği için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı, iki yarı güvenilirlik ve test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ölçeğin tümü için .896, Deneyim alt boyutu için .778, Duygu düzenleme alt boyutu için .773, Anımsama/Yansıtıcılık alt boyutu için .831, Mizah alt boyutu için .778 ve Açıklık alt boyutu için .642'dir. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .906'dır. İki yarı güvenilirlik için güvenilirlik katsayısı .870'dir. Ortaya konulan bulgular ile ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Yapılan çalışmalar sonucunda, ölçek maddelerinin yapıyı ölçebildiği ve söz konusu özelliğe sahip olan bireylerle olmayan bireyleri ayırt edebildiği görülmektedir. Ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesinde açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmış, alt boyutlara ilişkin iç tutarlılık katsayıları alt boyutlarda yer alan maddelerin birbiriyle tutarlı olduğunu göstermiştir. Ortaya konulan bulgular ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın sınırlılıklarından biri çalışma grubunun yoğunlukla lisans ve lisansüstü düzeyde üniversite öğrencilerinden oluşmuş olmasıdır. Ölçek, 18-69 yaş arasında farklı eğitim, yaş ve sosyo-ekonomik düzeydeki bireyler ile çalışılarak uyarlanmıştır. Bu nedenle yetişkin örnekleminde KYBAÖ'nün kullanılabilmesi ifade edilebilir. Bununla birlikte, farklı eğitim, yaş seviyesindeki bireylerde ölçeğin faktör yapısının tekrar incelenmesinin doğru olacağı düşünülmektedir. Çalışmadaki diğer bir sınırlılık ise, gönüllü katılımcılara ulaşabilmek için kolay ulaşılabilir örneklem kullanılmış olmasıdır. Uyarlama sürecinin salt çeviriden oluşmadığı (Erkuş & Selvi, 2019), uyarlanacak ölçeğin ölçtüğü değişkenin kavramsallaştırılması ile kültürümüze uygun olup olmadığı değerlendirildiğinde, ölçek maddelerinin kültürümüze büyük oranda uygun görülebileceği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, bilgelik algısının kültürden bağımsız olamayacağının göz önünde bulundurulması gerektiği ve kültürümüze uygun bir ölçme aracının geliştirilmesi ile bir boşluğun doldurulacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmanın, ölçeklerin kullanılmasındaki asıl amaç olan, kavramların, kuramların ve modellerin tartışılmasına (Şahin, 1994) katkı sağlaması beklenmektedir ve KYBAÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alpar, R. (2017). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. 5. Bs. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ardelt, M. (1997). Wisdom and life satisfaction in old age, *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, 52B(1), 15-27.
- Ardelt, M. (2005). How wise people cope with crises and obstacles in life, *ReVision*, 28(1), 7-19.
- Atış, N. (2012). Descartes felsefesinde bilgelik, *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 121-134.
- Baltes, P.B. & Staudinger, U.M. (2000). Wisdom: A metaheuristic (pragmatic) to orchestrate mind and virtue toward excellence, *American Psychologist*, 55(1), 122-136.
- Beaton, D.E., Bombardier, C., Guillemin, F. & Ferraz, M.B. (2000). Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures, *SPINE*, 25(24), 3186-3191.
- Bergsma, A. & Ardelt, M. (2012). Self-reported wisdom and happiness: An empirical investigation, *J Happiness Stud*, 13, 481-499.
- Borhan, N. (2017). *Yaşlılardaki bilgelik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin moderatörleri olarak içsel dindarlık ve spiritüel iyi oluş*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Browne, M.W. ve Cudeck, R. (1992). Alternative ways of assessing model fit, *Sociological Methods & Research*, 21(2), 230-258.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cangur, S. & Ercan, I. (2015). Comparison of model fit indices used in structural equation modeling under multivariate normality, *Journal of Modern Applied Statistical Methods*, 14(1), 152-167.
- Cenkseven, F. (2004). *Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chen, F.F., Sousa, K.H. & West, S.G. (2005). Teacher's corner: Testing measurement invariance of second-order factor models, *Structural Equation Modeling*, 12(3), 471-492.
- Cohen, R.J. & Swerdlik, M.E. (2013). *Psikolojik test ve değerlendirme*. 7. Basımdan çeviri. Çev. Ed. E. Tavşancıl. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Curran, P.J., West, S.G. & Finch, J.F. (1996). The robustness of test statistics to nonnormality and specification error in confirmatory factor analysis, *Psychological Methods*, 1(1), 16-29.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. 2. Bs. Ankara: Pegem Akademi.

- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Erkuş, A. & Selvi, H. (2019). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme III: Ölçek uyarlama ve "norm" geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erkuş, A., Sünbül, Ö., Ömür Sünbül, S., Yormaz, S. & Aşiret, S. (2017). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-II*. Ankara: Pegem Akademi.
- Glück, J. & Bluck, S. (2011). Laypeople's conceptions of wisdom and its development: Cognitive and integrative views, *The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 66(3), 321–324.
- Glück, J., Bluck, S., Baron, J. & McAdams, D.P. (2005). The wisdom of experience: Autobiographical narratives across adulthood, *International Journal of Behavioral Development*, 29(3), 197-208.
- Glück, J., König, S., Naschenweng, K., Redzanowski, U., Dorner, L., Straßer, I. & Wiedermann, W. (2013). How to measure wisdom: Content, reliability, and validity of five measures, *Frontiers in Psychology*, doi: 10.3389/fpsyg.2013.00405.
- Gülgöz, S. (1994). Test kullanımında temel konular, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(33), 1-8.
- Hu, L. & Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives, *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Kekes, J. (1995). *Moral wisdom and good lives*. Cornell University Press.
- Kitchener, K. S., & Brenner, H. G. (2003). *Wisdom and reflective judgment: Knowing in the face of uncertainty*. "Wisdom: Its nature, origins and development" içinde; Ed.: R.J. Sternberg. ss. 212-229. (Digital printing; İlk basım 1990). Cambridge University Press.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. The Guilford Press, New York London, 3rd edition.
- Kramer, D.A. (2000). Wisdom as a classical source of human strength: Conceptualization and empirical inquiry, *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19(1), 83-101.
- Kramer, D.A. (2003). *Conceptualizing wisdom: The primacy of affect-cognition relations*. "Wisdom: Its nature, origins and development" içinde; Ed.: R.J. Sternberg. ss. 279-313. (Digital printing; İlk basım 1990). Cambridge University Press.
- Kumar, R. (2014). *Araştırma yöntemleri*. (Ed. Ö. Çokluk) 3. Bs. Ankara: Edge Akademi.
- Kunzmann, U. & Baltes, P.B. (2003). Wisdom-related knowledge: Affective, motivational, and interpersonal correlates, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(9), 1104-1119.
- McKee, P. ve Barber, C. (1999). On defining wisdom, *Int'l. J. Aging and Human Development*, 49(2), 149-164.

- Meacham, J. (2003). *The loss of wisdom*. “Wisdom: Its nature, origins and development” içinde; Ed.: R.J. Sternberg. ss. 181-211. (Digital printing; İlk basım 1990). Cambridge University Press.
- Özdamar, K. (2016). *Ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.
- Paker, K.O. (2011). Postmodern bilgelik: Yeni çağ söyleminde kişisel gelişim ve “ruhsal alıştırmalar”, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 31, 61-98.
- Randall, W. L., & Kenyon, G. M. (2001). *Ordinary wisdom: Biographical aging and the journey of life*. Praeger Publishers.
- Rigdon, E.E. (1996). CFI versus RMSEA: A comparison of two fit indexes for structural equation modeling, *Structural Equation Modeling*, 3(4), 369-379.
- Ryff, C.D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being, *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Savaşır, I. (1994). Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve bazı çözüm yolları, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(33), 27-32.
- Seligman, M.E.P. & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction, *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Sousa, V.D. & Rojjanasrirat, W. (2011). Translation, adaptation and validation of instruments or scales for use in cross-cultural health care research: A clear and user-friendly guideline, *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 17, 268-274.
- Staudinger, U.M. & Pasupathi, M. (2003). Correlates of wisdom-related performance in adolescence and adulthood: Age-graded differences in “paths” toward desirable development, *Journal of Research on Adolescence*, 13(3), 239-268.
- Sternberg, R.J. (1998). A balance theory of wisdom, *Review of General Psychology*, 2(4), 347-365.
- Stevens, J.P. (2009). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. 5th ed. Routledge.
- Şahin, N. (1994). Psikoloji araştırmalarında ölçek kullanımı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(33), 19-26.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. 5. Bs. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taylor, M., Bates, G. & Webster, J.D. (2011). Comparing the psychometric properties of two measures of wisdom: Predicting forgiveness and psychological well-being with the Self-Assessed Wisdom Scale (SAWS) and The Three-Dimensional Wisdom Scale (3D-WS), *Experimental Aging Research*, 37, 129-141.

- Wang, W.L., Lee, H.L. & Fetzer, S.J. (2006). Challenges and strategies of instrument translation, *Western Journal of Nursing Research*, 28(3), 310-321.
- Webster, J.D. (2003). An exploratory analysis of a Self-Assessed Wisdom Scale, *Journal of Adult Development*, 10(1), 13-22.
- Webster, J.D. (2007). Measuring the character strength of wisdom, *Int'l J. Aging and Human Development*, 65(2), 163-183.
- Webster, J.D. (2010). Wisdom and positive psychosocial values in young adulthood, *J Adult Dev*, 17, 70-80.
- Webster, J.D. & Deng, X.C. (2015). Paths from trauma to intrapersonal strength: Worldview, posttraumatic growth, and wisdom, *Journal of Loss and Trauma*, 20, 253-266.
- Webster, J.D., Westerhof, G.J. & Bohlmeijer, E.T. (2014). Wisdom and mental health across the lifespan, *Journal of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 69, 209-219.
- Webster, J.D., Weststrate, N.M., Ferrari, M., Munroe, M. & Pierce, T.W. (2017). Wisdom and meaning in emerging adulthood, *Emerging Adulthood*, 1-19. DOI: 10.1177/2167696817707662

Extended Abstract

Wisdom, as one of the major strengths of the positive psychology movement, has the qualities such as discerning, accepting and utilizing emotions when necessary for an individual. Wisdom, being a complex and multifaceted phenomenon, facilitates people comprehend the deep meaning of the ordinary cases. Wisdom is the awareness of a person of their own subjectivity and their reflections. This is because seeing reality in a deep and complete manner can only come true if a person overcomes their own reflections.

Emergence of adaptive coping in stressful contexts makes the appropriate atmosphere ready for wisdom. The parts of the past, the memories help people to see how they cope with discomfortable events and circumstances. The proper life situations for wisdom are the situations in which people cope with the compulsory events and also they can transform and make by using their own personal resources. A wise individual is a mature, integrated person who has life-satisfaction and who can make decisions in difficult and uncertain situations. A wise individual is a person who also can cope with crises and obstacles. The majority of the events that make the emergence of wisdom possible are difficult life experiences.

The concept “wisdom” is known under the scope of the dicourse studies and philosophy. In the international literature, the concept “wisdom” as the part of positive psychology is studied

for the recent thirty years. But in Turkey the literature on wisdom as a character strength is still limited. For the proliferation of the future studies on wisdom as a character strength in Turkey, there seems a necessity of a measure that is valid and reliable. So this study has the aim of making the validity and reliability studies of the scale, SAWS.

For the purpose of adapting the Self-Assessed Wisdom Scale (SAWS) to Turkish, the validity and reliability studies of the scale are conducted. SAWS is developed as consisting of 30 items and is revised as consisting of 40 items. The scale development study is conducted with people aged between 17-92. In this adaptation study, the study group of the adaptation consists of 682 individuals both receiving education (undergraduates and graduates) and not. The participants who are receiving education are studying in Afyon Kocatepe University and Ankara University in academic year 2018-2019. The ages of the participants ranged from 18 to 69 ($M=23.60$; $SD=6.85$). Primarily the studies of translation and language validity are completed.

The language adaptation study is conducted with the help and opinions of different experts who has the proficiency about both English and Turkish. The adaptation process is conducted according to the approach of Sousa and Rojjanasrirat (2011). The first two experts translated the scale to Turkish. Then, an expert on Psychological Counseling and Guidance who has a doctoral degree on this area assessed the translations and corrected them. After that two different experts on both English and Turkish back-translated the scale to English. Two different experts evaluated the similarity of meaning on a continuum 1-7. In the end, pilot studies are completed with firstly with 20 then 25 individuals. After the corrections about the less comprehensible statements in the scale, an expert opinion is asked from a doctoral candidate on Turkish Education. Lastly, an expert in the area Psychological Counseling and Guidance made assessments on the whole opinions about the translation. Totally after these studies, the result showed the comprehensibility of the scale.

After establishing language, the validity and reliability of the scale is examined. The five factors of the original scale are “critical life experiences”, “reminiscence/reflectiveness”, “openness to experience”, “emotional regulation” and “humor”. In this context, the validity of the scale is investigated by exploratory and confirmatory factor analyses. The confirmatory factor analyses consist of the first and second order analyses. The results of the exploratory factor analysis showed that the items explain 46.38% of the variance and the factor loadings are between .33 and .81. The emergence of five factors, that are compatible with the original scale are investigated by first and second order confirmatory factor analyses. The goodness of fit measures are investigated. Based on the findings, five-factor structure of Self-Assessed Wisdom Scale is validated. The coefficient of the total internal consistency is found .896, split-half reliability coefficient .870 and test-retest coefficient is found .906. Additionally, it is found that there is significant difference between the upper 27 % and the lower 27% scores of the scale. As a result, it can be said that the scale is a valid and reliable measurement tool for individuals to self-assess their wisdom.

ETİK BEYAN: “*Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır ve veriler toplanmadan önce Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu'ndan 24.06.2019 tarih ve 8/249 sayılı etik izin alınmıştır. Karşılaşılacak tüm etik ihlallerde Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulu'nun hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.